
A boldogulás elbizonytalanodott lehetőségei

Az itt következő tanulmányokat egy 1992-ben Hollandiában rendezett konferenciáról* hoztam. A konferencia kulcsszavai akkor már csaknem egy évtizede visszhangoztak a kisvállalkozásokkal foglalkozó nemzetközi konferenciákon: autonómia, független munka, rugalmas specializáció (ami a szüntelen ismétlések során flex-spec-re rövidült), ipari övezet (industrial district), globalizáció stb.

Az új fogalmak a termelés, a munka gyökeresen megváltozó világát hivatottak megrajzolni — a századot uraló nagy, egyre inkább automatizált gyárak tömegtermelését felváltó, új termelési formációkat. Az *önfoglalkoztató*, a *család együttműködésén alapuló*, a *néhány alkalmazottal dolgozó kisvállalkozások* tömegessé válása, s velük az új munkaszervezeti és társadalmi-gazdasági kapcsolati formák terjedése a fejlett világban a kutatók sokaságát mozgósította. Az első között az észak-olaszországi kisvállalkozók hálózatait, társadalmi kapcsolataival összefonódott üzleti együttműködését leíró tanulmányok keltették fel a figyelmet. Az általános érdeklődést azonban az váltotta ki, amikor az immár világhírű amerikai szerzőpáros, M. J. Piore és C. F. Sabel az Egyesült Államokban is hasonló szervezeti formákat talált. (Később úgyszólván valamennyi ipariilag fejlett országban találtak a kutatók hasonló formációkat.)

Piore és Sabel nyomán kezdték tanulmányozni mindenütt a *rugalmas specializációt* is. A szerzőpáros nagysikerű könyvében (*The Second Industrial Divide*, 1984) a fejlett ipari országok gazdaságának százéves történetét elemezve írja le a tömegtermelés uralkodóvá válásának, majd hanyatlásának okait. A tényekben és érvekben lenyűgözően gazdag könyv alcíme: "Possibilities for Prosperity". A lehetőséget a tömegtermelést egyre inkább felvál-

* *Autonomy and Independent Work*, University of Nijmegen, 1992. november 30—december 1.

